

Skutil, Jan

Obraz českých zemí ve franckých análech ze 7. do poloviny 9. století

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1989-1990, vol. 38-39, iss. D36-37, pp. [47]-55

ISBN 80-210-0205-0

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107965>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JAN SKUTIL

OBRAZ ČESKÝCH ZEMÍ VE FRANCKÝCH ANÁLECH ZE 7. DO POLOVINY 9. STOLETÍ

Oficiální francké anály a kroniky 7.—9. století nejsou významné svými dobovými informacemi jen pro všeobecné, německé a pro české dějiny¹ a také pro německou i českou jazykovědu² bohatstvím svých pramenných sdělení o německých a o slovanských vlastních jménech z doby, kdy písemnictví u nás ještě neexistovalo, ale jsou důležité rovněž z hlediska literárního a textově genetického.

Slovesná díla historického žánru — anály a kroniky — svým obsahem totiž nebyla jen vzorem pro pozdější latinské písemnictví rozvíjející se u nás od konce 10. století, nýbrž informovala také o českých zemích a o jejich obyvatelích ciziny, v níž byla literárně funkční. Z tohoto hlediska chceme věnovat pozornost obsahu jejich vyprávění od 7. do poloviny 9. století, pokud se týkají Čech a Moravy. Jednotlivé francké prameny se totiž svými relacemi doplňují; nejen že na sebe navazují, nýbrž také často přejímají a upravují líčené děje starších prací, někdy je v některých pasážích jen opisují. Z jejich vzájemného srovnání vznikne pak celkový slovesný obraz 7.—9. století o našich zemích, značně pestrý a zajímavý, soustřeďující se jen na líčení stěžejních dějů oněch století, viděný očima ciziny, který je značně jiný než ten, který o oné době zachovali zpětně Kristián³ a Kosmas⁴.

Francké anály a kroniky zobrazují především dobu Dagobertovu a Sámovu⁵ z třicátých let 7. století, načež pak zhruba 150 let se o ničem od nás již nezmiňují, takže referují až o vztazích Karla Velkého z přelomu 8. a 9. století k našim zemím,⁶ o kontaktech Franků s českými Slovy, zejména v souvislosti s tažením syna tohoto panovníka Karla do Čech r. 805 a v r. 806, načež pak zaznamenávají události ze dvacátých a z třicátých let 9. století v souvislosti s přijímáním slovan-

¹ Turek, R.: *Čechy na úsvitě dějin*. Praha 1963. Týž; *Čechy v raném středověku*. Praha 1982. — Herrmann, J.: *Welt der Slawen. Geschichte. Gesellschaft. Kultur*. Leipzig 1986.

² Skutil, J.: *Die Toponymie und Anthroponymie der böhmischen Länder in den geschichtlichen Quellen des 6.—9. Jh.* In: ZMK, 26, Praha 1985, s. 158—168.

³ Ludvíkovský, J.: *Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby soatě Ludmily*. Praha 1978.

⁴ *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag*. Ed. B. Bretholz, Berlin 1923. — *Kosmova Kronika česká*. Přeložili Karel Hrdina a Marie Bláhová. Praha 1972.

⁵ Labuda, G.: *Pierwsze państwo słowiańskie — Państwo Samona*. Poznań 1949.

⁶ Havlík, L.: *Velká Morava a středoevropská Slované*. Praha 1964. Týž; *Morava v 9. až 10. století. K problematice politického postavení, sociální a vládní struktury a organizace*. Praha 1978.

ských vyslanců u Ludvíka Zbožného, dále s řezenským křtem⁷ v r. 845 a s reflexí vzájemných francko-slovanských konfliktů, zprvu především s Čechy, později i s Moravany. Zejména v Análech fuldských⁸ je 9. století líčeno již dosti podrobně. Stejně je tomu i u nejstaršího pramene ze 7. století informujícího o českých zemích, u *Chronicarum quae dicuntur Fredegari libri IV.*⁹

Mladší práce franckého původu, v nichž se mluví o Čechách a o Moravě, jsou: *Annales Sancti Amandi*,¹⁰ *Annales Alamannici*,¹¹ *Annales Flaviniacenses*,¹² *Annales regni Francorum*,¹³ *Annales Mettenses priores*,¹⁴ *Annales Tiliani*,¹⁵ *Chronicon Moisiacense*,¹⁶ *Annales Sithienses*,¹⁷ *Annales Maximiniani*,¹⁸ *Nithardi historiarum libri*,¹⁹ *Annales Xantenses*,²⁰ *Erchanberti Breviarium regum Francorum*,²¹ *Francorum regum historia*²² a zmíněné *Annales Fuldenses*²³ i řada jiných prací z pozdější doby z nich čerpající. Všechna tato díla pocházejí z východofranckého prostředí, kdežto *Annales Bertiniani*²⁴ z 9. stol. jsou západofrancké proveniencie a tudíž jsou i kritičtější k relacím převzatým většinou z východofranckých historických děl. Mladším památkám, tj. od počátku 10. stol., již pozornost nevěnujeme.

Všechna uvedená díla byla v 19. a ve 20. století v Německu kriticky vydána, kdežto úryvky týkající se českých zemí po kritických sondážích R. Turka (sr. pozn. 1) vyšly kromě reedice jejich latinského originálu také v českých překladech prvního svazku edice *Magnae Moraviae fontes historici* (1966);²⁵ podle textů tohoto souboru přistupujeme k posuzování literární složky těchto děl. Všechna sledovala zobrazit vnitřní děje východofrancké říše, přičemž se nevyhnula líčení událostí probíhajících v sousedních slovanských oblastech východně od Sály na území Polabských Slovanů a zejména v Čechách a na Moravě, i když to byly pro jejich tvůrce mnohdy jen zcela podružné děje, pokud při nich nešlo o zobrazení vážných vojenských nebo politických střetnutí se sousedními národy, která jsou v těchto pracích líčena dosti podrobně.

⁷ Havlík, L.: *Územní rozsah Velkomoravské říše v posledních letech krále Svatopluka*. In: *Slovanské štúdie*, 3, Bratislava 1960, s. 49—51. — Turek, R.: *Die frühmittelalterlichen Stämmegebiete in Föhmen*. Praha 1957.

⁸ Skutil, J.: *Obraz jižní Moravy v Análech fuldských*. *Jižní Morava*, 23, 1987, s. 115—127.

⁹ *Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri IV cum continuationibus (Fredegar)*. *Monumenta Germaniae historica (MGH)*. *Scriptores rerum Merovingiarum*, vol. II, ed. B. Krusch, Hannoverae 1888.

¹⁰ *Annales sancti Amandi*. Ed. G. H. Pertz, in: *MGH Scriptores I*, Hannoverae-Lipsiae-Berolini 1839, s. 3—14.

¹¹ *Annales Alamannici*, in: *MGH S S I*, s. 19—30, 40—44, 47—56.

¹² *Annales Flaviniacenses*, in: *MGH SS II*, s. 149—152.

¹³ *Annales regni Francorum, incl. Annales Lauricenses et Einhardi*. *MGH SS I*, s. 124—218.

¹⁴ *Annales Mettenses priores*. *MGH SRG (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum)*. R. B. de Simson, Hannoverae-Lipsiae 1905.

¹⁵ *Annales Tiliani*, ed. G. H. Pertz, *MGH SS I*, 1826, s. 4—8, 219—224.

¹⁶ *Chronicon Moisiacense*. *MGH SS II*, s. 257—259.

¹⁷ *Annales Sithienses*. Ed. G. Waitz, *MGH SS XIII*, s. 34—38.

¹⁸ *Annales Maximiniani*. Ed. G. Waitz, *MGH SS XIII*, s. 19—25.

¹⁹ *Nithardi Historiarum libri*. Ed. G. H. Pertz, *MGH SS XI*, s. 649—672.

²⁰ *Annales Xantenses*. In: *Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters und der Neuzeit*. Bd VI, ed. R. Rau, Darmstadt-Leipzig 1956, s. 339—371.

²¹ *Erchanberti Breviarium regum Francorum*. Ed. G. H. Pertz, *MGH SS II*, s. 327—330.

²² *Francorum regum historia*. Ed. G. H. Pertz, in *MGH SS II*, s. 324—325.

²³ *Annales Fuldenses, incl. Annalium Fuldensium Continuatio Ratisbonensis und Annalium Fuldensium Continuationes Althahenses*. Ed. R. Rau, in: *Ausgewählte Quellen...*, Bd. VII, s. 19—177.

²⁴ *Annales Bertiniani*. In: *Ausgewählte Quellen [...]*, ed. R. Rau, Bd. VI, Darmstadt-Berlin 1956, s. 11—287.

²⁵ *Magnae Moraviae fontes historici*. I—V. Brno-Praha 1966—1977.

Neznámému původci čtyřsvazkového díla *Chronicarum quae dicuntur Fredegari libri IV*, jehož autor snad kolem r. 660 působil v klášteře Chalon sur Saône, připisovala se původně uvedená literární práce, jež se nyní považuje za letopisný svod nejspíše tří rozdílných autorů o franckých a o světových dějinách 7. století, i když názor o jediném autoru těchto knih dosud plně odmítnut není.

Fredegarova kronika, jež měla vliv na velké množství dalších historických děl (např. i na *Gesta Dagoberti I. regis Francorum*),²⁶ je totiž jediný autentický pramen líčící boje Slovanů s Avary ve střední Evropě v 7. století, který přináší také informace o Sámově říši. Názor, že centrum tohoto předstátního útvaru bylo na území Čech a Moravy, je sice v naší přítomnosti často zpochybňován, ale přesvědčivě vyvrácen není, především vzhledem k toponomastickému a archeologickému výkladu lokality Wogastisburg, u níž byla r. 631 svedena mezi Sámem a Dagobertem rozhodná bitva. O její lokalizaci se badatelé dosud neshodli. Někteří (R. Grünwald, F. Frank)²⁷ ztotožňovali Wogastisburg s osadou Wugastesrode u Staffelsteinu v dolním Pomohání, kdežto A. Sedláček již r. 1883 měl za to, že jde o Úhošť u Kadaně, a nejpovolanější badatel v těchto záležitostech R. Turek²⁸ otázku polohy Wogastisburku považuje za dosud otevřenou, i když naznačuje důvody pro přijetí Sedláčkovy hypotézy.

Slovanských dějin a Sámovy říše se týká IV. kniha Fredegara Scholastika, kapitoly 48, 58, 68, 72, 74, 75, 77 a 87, i jeho pokračování v kapitole 117(31), které v našich výkladech interpretujeme.

V kapitole 48 vypráví Fredegar o panování franckého krále Chlotara II. K r. 623 se zmiňuje o kupci Sámovi z kraje senonského, který měl tehdy administrativní centrum buďto v městě Sens v nynějším francouzském departementu Yonne, nebo v Soignies (Sonégis) v Belgii-Hennegavsku, kdežto pozdější *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* z 9. stol.²⁹ považuje ho za Slovana z Korutan. Podle Fredegara se uvedený kupec Sámó odebral s větším počtem obchodníků do slovanské země, jejíž obyvatelé se nazývali Vinidové („in Sclavos coinomento Winedos“). Bylo to v době, kdy se tamní Slované bouřili proti Avarům nazývaným Hunové. Slované byli jejich beofulky, tj. lidmi, kteří byli donuceni bojovat před nimi v dvojitých šicích, v plucích. Uvedený termín představuje složené slovo s významem první části be — dva — a druhé fulc — označující pluk. Za beofulky pak leželi Avari ve svých vojenských táborech. Když v nich Hunové přezimovávali, znásilňovali tu manželky a dcery uvedených Slovanů, kteří jim navíc museli ještě platit daně. Záhy však i synové Hunů a slovanských žen nechtěli již nadále snášet hunskou nadvládu. A právě těchto nespokojenců se ujal Sámó v okamžiku, když pak zaútočili proti Avarům, takže za jeho vedení Vinidové porazili mnoho Hunů jeho vyšší vojenskou taktikou. Proto si ho vybrali za svého krále („eligunt regem“); vládl jim údajně po 35 let. Díky jeho rozvaze byli pak Hunové úplně přemoženi. Sámó zůstavil ze 12 slovanských žen celkem 22 synů a 15 dcer.

Bližší lokalizaci slovanských území, jimž Sámó jako panovník vládl, Fredegar však neuvádí. Podle R. Turka³⁰ bylo centrum oné revolty, kterou podle Fredegara

²⁶ *Gesta Dagoberti I. regis Francorum*. Ed. B. Krusch, in *Scriptores rerum Merovingicarum* II, s. 396—425.

²⁷ Grünwald, R.: *Wogastisburg*. In: *Vznik a počátky Slovanů II*, Praha 1958, s. 99—120. Sr. k tomu též Jacob, H.: *Das Alloodium Wugastesrode*. In: *Forschungen und Fortschritte* 1963, s. 44.

²⁸ Turek, R.: *Čechy na úsvitě dějin*, s. 123; též: *Čechy v raném středověku*, s. 22.

²⁹ *MMFH* III, s. 299.

³⁰ Turek, R.: *Čechy v raném středověku*, s. 20.

vedli míšenci avarských otců a slovanských matek, zřejmě v Podunají a v přilehlých částech jižní Moravy a Slovenska; problematické však podle něho je, rozšířila-li se také ona vzpoura na oblast Čech. K r. 629 píše Fredegar, že hlavním rádcem franckého krále Dagoberta byl metský biskup Arnulf: v důsledku jeho rad uvedený panovník vládl tak dobře, že všechny národy sídlící při hranicích Slovanů a Avarů jej žádaly, aby prošel až do jejich týlu a podrobil si tamní Avary, Slovany i všechny ostatní pohanské národy. R. 631 však Slované-Vinidové, jak píše Fredegar v knize IV, kapitole 68, povraždili všechny francké kupce, které předtím oloupili o jejich majetek, což bylo počátkem všech dalších rozepří mezi Dagobertem a slovanským králem Sámem, k němuž Dagobert poslal svého vyslance Sicharia. Nechtěl ho zprvu přijmout, ale on se oděl jako Slovan. Dagobertovým jménem požadoval, aby mu Sám napravil všechny vzniklé škody, což však tento vladař odmítl. Sicharius tvrdil Sámovi, že on a veškeren jeho lid jsou Dagobertovými poddanými, což Sám zúžil jen v tom smyslu, že on a jeho lid patří Dagobertovi jen za předpokladu, že francký král bude k němu a k jeho lidu zachovávat přátelství. Sicharius nato použil vůči Sámovi té nejhrubší urážky, jakou v oné době mohl tehdy kdo pronést, když totiž řekl, že se nehodí, aby křesťané a sluhové boží uzavřeli přátelství se psy, tj. s pohany. Sám mu nato odpověděl, považuje-li Dagobert Sám a jeho lid za psy, že je jim pak dovoleno ty, kteří tak smýšlejí, roztrhat zuby. Po tomto jednání vyslal Dagobert proti Sámovi a proti jeho Vinidům z Austrasijského království vojsko shromáždivší se v Metách. Odtud táhlo po kupecké cestě na Mohuč-Mainz ve třech šicích. Podle vydavatelů MMFH³¹ vyšli tehdy proti Slovanům také Langobardi najatí Dagobertem, kteří směřovali do Korutan, případně až k Dunaji a snad i na území Moravy.

Vojsko Alamanů s vévodou Chrodobertem dosáhlo vítězství, táhlo zřejmě podél Dunaje a mělo se setkat s dalším Dagobertovým sborem někde uprostřed Čech. Také Langobardi a Alamani dosáhli vojenských úspěchů, při nichž zajali mnoho Slovanů. Austrasijsci oblehli Sámovu pevnost Wogastisburg.

Jiné zprávy o těchto událostech neexistují s výjimkou Gest Dagoberti I., regis Francorum, které podle R. Turka³² výsledky bojů obracejí ve prospěch panovníkovy slávy, a kromě připomenuté zprávy v *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, aniž však připomínají bitvu u Wogastisburku. I když i některé jiné prameny píší až do 12. stol. o uvedené historii, jako např. Sigibert z Gembloux a Auctarium kláštera v Garstu, jsou to podle R. Turka (1. c.) informace odvozené z Fredegara, stejně jako u Gest Dagoberti.

F. Palacký se domníval, že Wogastisburg je Togastisburg, takže tuto lokalitu ztotožnil s Tuhoští (Domažlice); R. Turek rozvedl Sedláčkovu domněnku o Ůhošti u Kadaně doklady archeologickými: slovanský keramický materiál je totiž doložen z blízkých Ůhošťan u Kadaně a slovanské nálezy jsou známy i z Ůhošti samé, i když jsou nehojné; většina jich však svědčí o před slovanském materiálu, především haštatského původu, ale blízké slovanské hradisko Hradec u Kadaně u Ohře má nálezy, jež by mohly odpovídat Sámově době. Přijmeme-li lokalizaci Wogastisburgu k Ůhošti u Kadaně, mohlo by to být pravděpodobně také z hlediska dalšího Fredegarova textu, sdělujícího, že Vinidi po oné bitvě vtrhli do Durynska, odkud je z této oblasti blízko přes hřebeny Krušných hor.

Fredegar popisuje bitvu u Wogastisburgu poměrně dost podrobně a zajímavě. Uvádí, že v uvedené pevnosti zůstal největší počet Vinidů, kteří tu bojovali s Austrasijsci po tři dni, přičemž tu bylo pobito pod pevností mečem velké množství

³¹ MMFH I, s. 22, pozn. 3.

³² Turek, R.: *Čechy v raném středověku*, s. 20.

Dagobertova vojska, kdežto zbytek jeho armády se po slovanském vítězství rozprchl na všechny strany a zanechal u jmenovaného místa všechny svoje stany a majetek. Po této bitvě, jak jsme vzpomenuli již výše, vtrhli Vinidové podle Fredegara pak do Durynska i do jiných franckých zemí, kde kořistili. Vévoda slovanských Srbů Dervan (podle L. Niederla³³ asi Slovanů sídlících při Sále, při Elsteře a při Muldě), ačkoli patřil do franckého království („dux gente Surbiorum, que ex genere Sclavinorum erant, et ad regnum Francorum iam olem aspescerat“), přidal se tehdy se svými lidmi k Sámovu království („ad regnum Samonem cum suis tradedit“).

Vítězství u Wogastisburgu nepřičítá Fredegar statečnosti Slovanů, ale spíše jen bezhlavosti a snad i nestatečnosti Austrasijců, jež měla kořeny v jejich představě, že upadli u Dagoberta v nemilost, neboť je neustále vykořisťoval.

V témže roce 631 vznikl i spor o nástupnictví v Panonii mezi Avary a Bulhary. Ti zde byli přemoženi a 9000 jich bylo násilím vyhnáno ze země. Král Dagobert tehdy přikázal Bavorům, aby zbylé Bulhary přijali, ale místo toho je se ženami i s dětmi usmrtili, takže zůstal naživu jen Alciosus se 700 muži, s jejich ženami a s dětmi. Nalezli útočiště ve slovanské marce u vévody Vinidů Valuka. Fredegar však neuvádí, kde tato slovanská marka ležela; šlo s největší pravděpodobností o slovinskou-korutanskou marku. Při její lokaci se názory G. Labudy³⁴ a B. Grafenauera³⁵ různí; *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* tendenčně uvádí, že Sámó byl Slovan, jak výslovně připomenuto, žijící v Korutansku.³⁶

R. 632 vyrazili podle Fredegarova líčení Vinidi do Durynska, kdežto Dagobert proti nim vytáhl z Met z království Austrasijského a směřoval k Mohuči. Sasové tehdy přislíbili, že budou klást Vinidům odpor a že budou střežit hranice Franků, když jim král Dagobert promine poplatek 500 krav. R. 633 však vpadli Vinidi ze Sámova rozkazu do Durynska i do ostatních franckých krajin. Zatím však Dagobert povýšil svého syna Sigiberta do královského austrasijského úřadu a určil mu sídlo v Metách. Současně ustanovil kolínského biskupa Chuniberta správcem královského paláce a říše. Sigibert a Chunibert hájili úspěšně hranice říše proti Slovanům. Vévoda Radulf, kterého Dagobert ustanovil vévodou v Durynsku, vícekrát zápasil se Slovany a r. 634 obrátil na útěk vojsko slovanských Vinidů; r. 641 chystal vzpuru proti Sigibertovi, který téhož roku překročil Rýn. V Durynsku zbudoval Radulf významnou pevnost na hoře nad řekou Unstrut, kde s ním svedl bitvu Sigibert. Když však zjistil, že Radulfa nepřemůže, odtáhl se svým vojskem. Zatím však Radulf, který se považoval za krále v Durynsku, upevňoval svoje přátelské styky s Vinidy (tj. se Sámovou říší), ale nepopíral Sigibertovu nadvládu; postavil se jen na odpor jeho supremaci.

Tolik bylo lze vyčíst z Fredegarova vyprávění o Sámově říši od dvacátých až do čtyřicátých let 7. století, již snad lze lokalizovat vzhledem k etnonymickým a choronymickým zřetelům k Durynsku i do Čech. Převyprávěny byly tyto děje v *Gestech Dagoberti I. regis Francorum*. Vládnoucí vrstva Sámovy říše byla sice pohanská, ale byla již velmi dobře informována o křesťanství (zejména Sámó), s nímž přicházela do styku vzhledem k jednáním s franckými vyslanci, avšak zájem o christianizaci neprojevila. Manželská struktura a rodinné vazby nebyly monogamní; etnický představovala stav, kdy docházelo k míšení mezi Avary

³³ Niederle, L.: *Slovanské starožitnosti III*, s. 110.

³⁴ Labuda, G.: *Patřili Slované korutanští k říši Sámově?* ČČH, 48/49, 1949, s. 1—13.

³⁵ Grafenauer, B.: *Razvoj in struktura države karatanskih Slovanov od VII. do IX. stoletja*. In: Jugosl. istor. časopis, 3, 1963, s. 215.

³⁶ *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, sr. MMFH III, s. 299, pozn. 2.

a Slované. Slované pomocí franckého kupce Sáma se zbavili avarského jha, v čemž jim pomohla jednak jeho vojenská taktika, jednak zřejmě větší početnost. Francký útok byl odražen především pro vnitřní rozháranost Austrasijců a pro jejich nespokojenost s králem Dagobertem.

Téměř pro celé 8. století nelze z franckých análů pro oblast Čech a Moravy žádné další zprávy zjistit s výjimkou událostí vztahujících se k r. 791.

Annales regni Francorum, týkající se politických dějin říše v 8. a v 9. století, vznikly v letech 741–829, jejich jedna část byla původně zvána Annales Laurissenses a představují dílo několika autorů. Ve dvou jejich částech (Annales qui dicuntur Einhardi a v Annales Laurissenses maiores) se k r. 791 vzpomíná, že v uvedeném roce chtěl Karel Veliký napadnout Panonii. První jeho vojenský tábor byl postaven nad Enží, kde byla hranice mezi Bavory a Huny, další pak u města Komagenes,³⁷ „super Comagenos civitatem in monte Cumeoberg“, jak se o tom píše v jejich části zvané Einhard i v Laurissenses maiores. Šlo s největší pravděpodobností o místo na severním okraji Vídeňského lesa (Lauriss. maior.: „de australi vero parte Danubii ad Cumeoberg“). Dále tyto prameny vzpomínají, že Karel Veliký nařídil svým ostatním vojenským sborům, jimž postavil do čela Theodorika a Maginfrida, a to v okamžiku, kdy vojska došla k soutoku Ráby s Dunajem, aby se vrátila zpět přes Čechy cestou, kterou přišli („Alias vero copias quibus Theodoricum et Meginfridum praefecerat, per Beehaimos via, quae venerant, reverti praecepit“). Uvedené vojsko postupovalo totiž z Řezna po severním břehu Dunaje až k ústí Enže a odtud šlo „per Beehaimos“, tj. severně od Dunaje přes silva Bohemica, přes dnešní Österreichisches Granit Plateau, odkud proniklo na českou cestu (Behaimsteig) buďto přes jižní Čechy, Vitorazsko, či přes Greiner Wald. Po ní se právě mělo dostat k avarskému opevnění při ústí Chůby. Zpět se vracelo po téže cestě přes Čechy, jak vyložil J. Dobiáš.³⁸ Nic bližšího z tohoto pramene o Čechách již vyčíst nelze.

Až v Annales Tiliani, nazvaných takto podle jejich někdejšího majitele Jenana du Thila, zahrnujících události let 708–807, které jsou výtahem některých starších letopisů z let 708–737 (jež byly také základem pro Annales s. Amandi, přičemž Annales Tiliani pro léta 741–807 čerpaly i z Annales regni Francorum), lze se dočíst, že r. 803 uspořádal Karel Veliký záležitosti týkající se Panonie.

Mnohokrát se ve franckých análech píše o tažení vojska syna Karla Velikého Karla r. 805 do Čech. Relace jednotlivých děl o této záležitosti jsou na sobě přímo závislé a mají shodný původní pramen. O uvedených dějích píší především raně karolinské Annales sancti Amandi (pojmenované podle kláštera St Amand ve Flandrech), které se týkají let 687–810. Podle nich Carulus Imperator (768–814) poslal svého syna Karla s vojskem do Čech (in Weredonia, tj. do blíže neurčené slovanské krajiny); shodně o tomtéž píší i o generaci mladší Annales Guelferbytani (letopisy walfenbüttelské, jejichž nejstarší rukopis pochází snad již z r. 814) ve své třetí části; upřesňují, že rozkaz k tažení proti Slovanům do české země vydal tento vladař z Čách („cum esset imperator in palatio Aquis, Caroli autem et principum eius misit in regione Peehaim“), a také kompilační dílo Annales Flaviniacenses, obsahující líčení událostí z let 382–816, připomíná vpád Karlovců do Čech r. 805 a 806.

Annales regni Francorum zaznamenávají před relací o tom, již podstatně rozšiřují, že vládce Hunů-Avarů křesťan Theodor se obrátil na císaře Karla Velikého

³⁷ Havlík, L.: *Starí Slované v rakouském Podunají v době od 6. do 12. století*. Praha 1963, s. 26–27.

³⁸ Dobiáš, J.: *Seit wann bilden die natürliche Grenzen von Böhmen auch eine politische Landesgrenzen?* Historica 6, Praha 1963, s. 5–23.

se žádostí, aby jemu a jeho lidem věnoval k obývání místo mezi Sabarií (Subotici, Kamenec, Szombathely) a Karuntem poblíž dnešního Hainburgu, neboť pro nájezdy Slovanů (těch, kteří žili podél Dunaje)³⁹ nemůže setrvávat v dosavadních sídlech. O tomtěž píše i Annales Mettenses priores, které sdělují, že mu sice císař vyhověl, ale že kagan záhy nato zemřel.

Annales regni Francorum k r. 805 píše, že Karel Veliký poslal se svým synem Karlem vojsko do země Slovanů, kteří se nazývají Čechové („in terram Sclavorum, qui vocantur Beheimi“), že zpustošil jejich celou zemi a že zabil jejich vévodu jménem Lecha. Ještě podrobněji o tomtěž píše Annales Mettenses priores a také Chronicon Moissiacense.

Annales Mettenses priores, ukončené původně r. 805, ale později doplněné až k r. 830, ač jsou závislé na předchozích pramenech, mají pro léta 803—805 samostatné informace a líčí přesídlení Avarů, obnovu chaganátu a tříproudovou výpravu proti Čechům přes Hyrkánský les,⁴⁰ Saskem i Bavorskem. Popisují, jak ze všech tří stran přišla francká vojska na planinu Čech, kde všechna knížata rozmanitých kmenů předstoupila před Karla (Venientes autem undique in planicie Behaim, universi principes diversarum gentium in conspectum regis Carolis pervenerunt). Tehdy se ona nespočetná vojska položila v malé vzdálenosti od sebe a na rozkaz krále Karla a jeho knížat, která ho doprovázela, vpadla do onoho území (tj. na pravý břeh Labe, jak vykládají shodně V. Novotný i R. Turek, (1. c.), do okolí Kanburgu. Pravděpodobně tu jde o okolí hradiska Hradsko u vsi Kanína, kam Slované pronikali neschůdnými cestami a hvozdy, aniž se nějak chystali k bitvě. Když pak po čtyřicet dní francká vojska pustošila zemi a páčila ji, usmrtila jejich vévodu Lecha. Karlovo vojsko se vrátilo domů, neboť již tam nebyla píce pro koně a potraviny pro vojsko. Karel Veliký strávil uvedené léto 805 lovem a příjemnou zábavou, načež přešel Vogézy a sešel se se svým synem Karlem na místě Champ, kam se tento král vrátil z výpravy proti Čechům.

Také Annales Tiliiani zaznamenávají obě události z r. 805, tj. o kaganovi a o tažení Karlova syna Karla do Čech; jméno Čechů však zapisují špatně: „in terram Sclavorum qui vocabantur Cinu“. Píše se v nich také stručně o pustošení země, o zabití vévody Lecha i o Karlově návratu k otci na místo Champ.

Daleko nejpodrobněji o událostech v r. 805 píše Chronicon Moissiacense, dílo provinciálního prostředí, vzniklé a uložené v Moissiac v jižní Francii při ústí Tarnu do Garonny, jež zaznamenává děje od 4. stol. až do r. 818. Chronicon Moissiacense vypráví, jak Karel Veliký poslal svého syna Karla s velkým vojskem do Čech proti Vinidům („misit filium suum Karolum regem cum exercitu magno ad Beu-Widines“), druhé vojsko odeslal s Adulfem a s Verinharem s Bavyry, třetí se Sasy přes Weinofeld (tj. místo mezi Sálou, Muldou a Labem) a na Dalemince. Zde bojovali proti jejich králi Semelovi, kterého porazili; ten jim dal do zástavy svoje dva syny. Uvedená vojska přestoupila Fergunnu, tj. Krušné hory, načež dorazila k řece Ohře („ad fluvium que vocatur Agara“), odkud přitáhla ke Kanburgu, jak o tom píše již výše zmíněné Annales Mettenses priores i Annales regni Francorum. Kanburg byl obležen a okolní krajina byla zpustošena po obou březích Labe („et vastaverunt regionem in ista parte Albiae et ultra Albiae“). Avšak o Lechovi tu zmínka není. Král Karel se vítězoslavně vrátil ke svému otci domů. Podle R. Turka⁴¹ lze věřit, že hradisko Kanburg franckým vojskům odolalo

³⁹ MMFH I, s. 55, pozn. 2, 4, 7.

⁴⁰ Turek, R.: *Čechy na úsvitě dějin*, s. 14, 288. Týž: *Čechy v raném středověku*, s. 48—50. Ze starší literatury Novotný, V.: *České dějiny I/1*, s. 275—276.

⁴¹ Turek, R.: *Čechy v raném středověku*, s. 49.

a že české území zůstalo nepokořeno. Podle A. Sedláčka i R. Turka šlo o hradisko Hradsko u Kaniny nad Kokořínským dolem, zkoumané M. Šollem. *Chronica Moissiacense* mluví o Beu-Widines, kdežto jiný rukopis o Cichu-Windones.

Stručné zprávy o tažení do Čech r. 805 jsou v *Annales Sithienses* i v *Annales Maximiniani*, kde se rovněž píše o vůdci Hunů a o jeho žádosti o přesídlení.

O dalším Karlově vojenském tažení proti Čechům r. 806 přinášejí francké analý rovněž zprávy. Především *Annales regni Francorum* uvádějí, že v onom roce poslal Karel Veliký vojsko proti Slovanům na Labi, přičemž byl zabit jejich vévoda Miliduch, a že současně téhož roku bylo vysláno i francké vojsko do Čech z Bavor, z Alamanie i z Burgundska. Když zpusťovalo ne nejmenší část země, vrátilo se bez vážné nehody. O tomtéž píší téměř doslovně *Annales Tiliani*, stejně tak jako *Annales Sithienses*, dokumentující, že r. 806 byl Karel ml. poslán s vojskem proti Srbům a že jiné vojsko bylo posláno proti Čechům. Stejně tak jako *Annales Maximiniani* píší také *Annales Fuldenses*.

Annales regni Francorum se zmiňují k r. 811 o tom, že Karel Veliký poslal jedno svoje vojsko proti Liňanům přes Labe a druhé do obou Panonii, aby tam učinilo konec sporům mezi Huny a Slovany. Králův příchod v Čáchách očekávali tam příchozí z Panonie, vládce Avarů chán Izauci i tudun, tj. kníže, regulus, dux a velmoži i vévodové Slovanů bydlících poblíž Dunaje („et alii primores ac duces Sclavorum circa Danubium habitantium“). Ti se dostavili k císaři na pokyn velitelů vojenských sborů poslaných do Panonie. O téže záležitosti píší i *Annales Maximiniani* a také *Annales Fuldenses*.

K r. 815 uvádějí *Annales regni Francorum*, že k Ludvíku Zbožnému (814—840) se do Paderbornu dostavili vyslanci východních Slovanů (neuvádí se tu však kterých), pravděpodobně i z Panonie a z Podunají, aby východofrancký král uspořádal jejich záležitosti. O obdobném slyšení se píše i k r. 822, kdy týž panovník svolal sněm, na němž vyslechl vyslance všech východních Slovanů, tj. Obodritů, Srbů, Veletů, Moravanů, Predenecentů a také v Panonii sídlících Avarů, kteří se k němu všichni dostavili s dary. Zde je prvá zpráva o Moravanech ve francké analistice vůbec (*Marvanorum*).⁴²

Sondáž do literárního zobrazení českých a moravských Slovanů staršími francouzskými analý lze ukončit třicátými a čtyřicátými léty 9. století. Nithardi *Historiarum libri De dissensionibus filiorum Ludovici Pii ad usque 843 seu Historiarum libri IV*, jejichž autorem je vnuk Karla Velikého Nithard, syn šlechtice Angilberta, píše k r. 840 o tom, jak Ludvík Zbožný v uvedeném roce zamířil do Durynska a jak donutil svého syna Ludvíka Němce (830/843—876) uprchnout do Bavor, aby si vykoupl cestu územím Slovanů (asi na západ od Čech), čehož si všimají i *Annales Fuldenses* a *Annales Bertiniani*, které zaznamenaly, že týž panovník přijal v Diedenhofenu r. 831 poselství Slovanů (Obodritů, Veletů, Srbů a snad i Čechů, jak uvádějí vydavatelé MMFH).⁴³

Nejzávažnější zprávy o Čechách a o Moravě, zejména o křtu českých 14 knížat v Řezně⁴⁴ dne 13. 1. 845, uvádějí *Annales Fuldenses*. Leč to je již novější a jiná historie literárních zpráv o našich zemích, již je třeba věnovat pozornost zvláštní a samostatnou.⁴⁵

⁴² MMFH I, s. 50. K témuž Havlík, L.: *Velká Morava a Francká říše*. Historické štúdie VIII, 1963, s. 134.

⁴³ MMFH I, s. 71, pozn. 1 k r. 831.

⁴⁴ Sr. pozn. 7. MMFH (*Annales Fuldenses*) I, s. 89.

⁴⁵ Viz pozn. 8.

BILD DER TSCHECHISCHEN LÄNDER IN FRÄNKISCHEN ANNALEN AB 7. BIS HÄLFTE DES 9. JAHRHUNDERTS

Die fränkischen Annalen und Chroniken der abgeführten Zeit sind von Bedeutung nicht nur für deutsche, sondern auch für die tschechische Geschichte sowie auch für die Sprachwissenschaft. Sie sind beachtenswert auch vom literarischen Standpunkt, denn bei derartiger Schätzung ergibt sich ein merkwürdiges Bild der tschechischen Vergangenheit jener Zeit.

Das Werk *Chronicarum quae dicitur Fredegari libri IV* beschreibt die Entstehung des Samoreiches, die Zeit, wo der einstige fränkische Kaufmann sich der slawischen Aufständischen gegen die Hunnen annahm. Das Zentrum des Aufstandes befand sich nach R. Turek im Mitteldonauegebiet und in angrenzenden Gebieten von Südmähren und Slowakei. Die Schlacht bei Wogastisburg, wo Samo die Truppen des Königs Dagobert besiegte, ist entweder in das Gebiet um Niedermain zum Dorf Wugastesrode bei Staffelstein oder zur Ortschaft Ůhošť bei Kadaň zu situieren. Dem Treffen kam eine politische Verhandlung des Dagoberts Gesandten Sicharius zuvor, der den König Samo beleidigte mit seiner Äußerung, es sei der Christen unwürdig, die Freundschaft mit heidnischen Hunnen zu pflegen. Eine freie Wiedergabe des Fredegars Textes erscheint auch in *Gesta Dagoberti I., regis Francorum*, dagegen *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* bezeichnet Samo als Slawen aus Kärnten.

Weitere Erwähnungen von tschechischen Ländern findet man in fränkischen Annalen in der Zeit Karls des Großen. Est ist besonders an *Annales Sancti Amandi*, *Annales Alamannici*, *Annales Flaviniacenses*, *Annales regni Francorum*, *Annales Mettenses priores*, *Annales Tiliiani*, *Chronicon Moissiacenses*, *Annales Sithienses*, *Annales Maximiniani*, *Nithardi historiarum libri*, *Annales Xantenses*, *Erchanberti Breviarium regum Francorum*, *Francorum regum historia*, *Annales Fuldenses* u. a. zu verweisen.

Das für die fränkischen Chronisten offenkundig wichtigste Ereignis war der Feldzug Karl des Großen Sohnes Karl in Böhmen 805. Eine eingehende Beschreibung enthalten die *Annales regni Francorum*. Ebenso die *Annales Mettenses* schildern den Einbruch der Franken in Böhmen mit drei Kolonnen bis an das rechte Ufer der Elbe zur Festung Kanburg (vermutlich das heutige Hradsko an der Ortschaft Kanín bei Mělník), wo sie in 40 Tage dauerndem Gefecht das Land mit Feuer verwüstet und den Herzog Lech erschlagen haben. Eine ähnliche Beschreibung enthält auch *Chronicon Moissiacense*, hier jedoch wird der Tod von Lech nicht erwähnt.

Weitere Werke schildern die Besuche der Slawen am Hof der ostfränkischen Könige; in *Annales regni Francorum* wird zum erstenmal die Teilnahme der Vertreter von Mähren (*Marvanorum*) um 822 angeführt. Die wichtigsten Nachrichten, z. B. über die Taufe der 14 böhmischen Fürsten in Regensburg 845 sowie die kontinuierliche Erzählung der weiteren Ereignisse bringen *Annales Fuldenses*, die jedoch die neue Epoche der historischen Nachrichten über Böhmen und Mähren darbieten. Dieser neueren Epoche widmeten wir die Aufmerksamkeit an anderer Stelle.

